

УДК 336.7(477)

Ефективність монетарної політики щодо розвитку банківської системи у період фінансової нестабільності

Катерина Миколаївна Жулінська

аспірант кафедри міжнародної економіки

ДВНЗ „Українська академія банківської справи НБУ”

Анотація. Розглянуто теоретичну сутність ефективності грошово-кредитної політики. Особливу увагу приділено аналізу стану банківської системи України. Здійснено практичне дослідження ефективності монетарної політики НБУ в період фінансової нестабільності.

Ключові слова: ефективність монетарної політики, банківська система, рефінансування, ліквідність банків.

Постановка проблеми. Для досягнення економічного зростання, як одного із завдань монетарної політики, необхідною умовою є надійна та потужна банківська система, що виявилася чутливою до фінансової кризи. У такій ситуації набувають важливого значення заходи НБУ та ефективність здійснюваної ним грошово-кредитної політики, від якої залежить стан банківської системи у критичний для неї період фінансової нестабільності.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питанням аналізу ефективності грошово-кредитної політики займаються працівники НБУ: Стельмах В., Сомик А., Шульга С., Міщенко В., вивчаючи особливості монетарної політики в Україні та за кордоном, а також інші науковці: Баліцька В., Барановський О., Циганов С., Вожжов А., поглиблюючи теоретичні аспекти даного поняття та його практичне дослідження. У статті запропоновано аналіз ефективності політики НБУ у період фінансової нестабільності, що характеризується значною ризиковістю, невизначеністю та труднощами розвитку банківської системи.

Мета статті: проаналізувати сутність та визначити практичні аспекти поняття „ефективність монетарної політики”, досліджуючи стан банківської системи України та дії Національного банку у період фінансової нестабільності.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Відповідно до Закону України “Про Національний банк України”, грошово-кредитна політика визначається як сукупність заходів у сфері грошового обігу та кредиту, направлених на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу [1]. У період фінансової нестабільності набуває неабиякого значення якість рішень НБУ та ефективність монетарної політики в цілому.

Є декілька підходів до аналізу даного поняття, зокрема за одним із них, ефективність грошово-кредитної політики визначається рівнем досягнення збалансованості попиту і пропозиції грошей як головної умови зміцнення національної валюти [2].

За іншим підходом, – це є відсутність в економіці бумів і спадів, наявність стабільного розвитку і передбачуваної ситуації на грошових ринках, що досягається заходами монетарної політики [3].

Найбільш поширеним критерієм ефективності грошово-кредитної політики є відповідність одержаних результатів поставленим цілям [4]. Зазначимо, що в „Основних засадах грошово-кредитної політики на 2009 рік” визначено лише 2 змінних індикатори фінансової сфери (темпи росту монетарної бази та грошової маси), що не дають змогу комплексно охарактеризувати ефективність політики НБУ.

Вважаємо, що при аналізі вищезазначеної категорії важливим є врахування фактору витратності, тобто, співставлення рівня досягнення поставлених цілей та вартості ресурсів усіх видів на реалізацію монетарних рішень.

Отже, на нашу думку, ефективність грошово-кредитної політики – це категорія, що характеризує своєчасність, дієвість, виправдану витратність реалізації монетарної політики та ступінь її протидії фінансовій нестабільності.

Безперечно, одним із найважливіших чинників стабільного розвитку економіки є надійна банківська система, яка є провідником грошово-кредитної політики НБУ в реальний сектор економіки. Проаналізуємо ефективність монетарної політики щодо розвитку банківської сфери у кризовий період.

Відповідно до „Основних засад грошово-кредитної політики на 2009 рік”, основне її завдання полягає „в зниженні темпів інфляції та створенні фундаментальних засад для стабілізації даного показника в подальшому на низькому рівні. У зв’язку з цим важливим є забезпечення стабільної роботи та підвищення фінансової стійкості банківської системи” [5].

Для досягнення поставленого завдання, внаслідок пруденційних заходів НБУ, комерційні банки здійснюють нарощення своїх капіталів, що сприяє зростанню їх платоспроможності та зменшенню ризику банкрутства у період фінансової нестабільності.

Так, з початку 2009 р. статутний капітал банківської системи, станом на 1.08.2009 р., зріс на 9,6 млрд. грн., де на банки першої групи припадає близько 6,9 млрд. грн. На 1.09.2009 р. частка капіталу в пасивах банківської системи збільшилася на 1,9 процентних пункти (п.п.), порівняно з початком 2008 р.

Динаміка нормативу адекватності регулятивного капіталу, порівняно із 2008 р., є нестійкою, стрибкоподібною, проте висхідна тенденція показника у липні 2009 р. дає змогу сподіватися на зростання надійності банківської системи України (рис. 1).

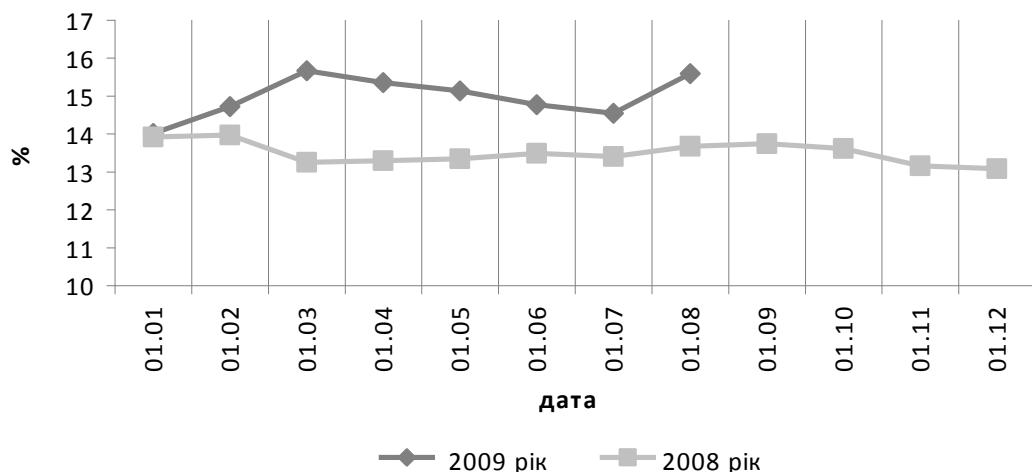

Рис. 1 - Динаміка нормативу адекватності регулятивного капіталу у 2008-2009 р.р. [6]

Разом з тим, Національний банк України проводить політику рефінансування для покращення стану ліквідності та стимулювання кредитування економіки, використавши за 8 місяців 2009 р. 58,9 млрд. грн., що у 1,3 рази менше, ніж за 2 останні місяці 2008 року. Незначні обсяги рефінансування компенсуються доступністю кредитів на міжбанківському ринку, у серпні 2009 р. середньозважена ставка по яким знизилася на 15 п.п., порівняно з початком року, і складає 4,7 %.

До того ж, НБУ фіксує, починаючи з квітня 2009 р., незначне, щомісяця на 1 %, зростання депозитів фізичних осіб (переважно за рахунок переоцінки в іноземній валюті), проте їх обсяги знаходяться майже на рівні, що спостерігався у серпні 2008 р. (табл. 1).

Таблиця 1 – Обсяги залучених депозитів суб'єктів економіки до банківської системи України, млрд. грн. [7]

	Станом на					
	01.09.2004	01.09.2005	01.09.2006	01.09.2007	01.09.2008	01.09.2009
фіз. осіб	43,6	59,7	89,9	136,8	202,0	203,9
юр. осіб	37	51,0	68,1	96,6	134,6	115,8
всього	80,6	110,7	158,0	233,4	336,6	319,7

Порівнюючи з 2008 р., темп приросту депозитів населення та підприємств на 1.09.2009 р. становить 0,94% та -13,97% відповідно, тоді як із 2005 по 2008 роки даний показник складав, в середньому, 47% та 40 %.

При аналізі ефективності грошово-кредитної політики варто враховувати коротко- та довгостроковий ефект від прийнятих рішень. Так дія постанови Правління НБУ № 319 від 10.11.2008 р. на певний час зупинила відтік депозитів з банківської системи, проте відкрила простір для кола маніпуляцій деяких банків на даному питанні. Це, на сьогоднішній день, є суттєвою причиною обмеженої кількості залучених ресурсів банків та низької довіри до них з боку суб'єктів економіки.

Вищезазначені фактори впливають на стан ліквідності банківської системи, де, у порівнянні з 2008 р., спостерігається незначне скорочення нормативів поточної, короткострокової ліквідності та зростання на 10 %

нормативу миттєвої ліквідності, що свідчить про невпевненість банків в завтрашньому дні.

Щодо кредитування юридичних осіб, то, починаючи із січня 2009 р., його обсяги щомісячно зростають, в середньому, на 0,7 %, проте залишаються критично низькими (на 8,8 % меншими, у порівнянні з початком року). Нагадаємо, що відсутність кредитування реального сектора економіки розглядалася як одна із причин Великої депресії 1929-1933 рр. в США та Європі.

Зменшення обсягів найважливішого виду активних операцій банків позначилося на їх прибутковості. Так, станом на 01.08.2009 р., зафіксовано карколомні результати збитковості банків (-18,360 млрд. грн.), чого взагалі не спостерігалось із 2001 року.

До чинників скорочення кредитування належать: обмежена ресурсна база банків, висока ризиковість даного виду операцій, що відобразилося у зростанні їх вартості, а також рестрикційна політика НБУ, спрямована на протидію девальваційним стрибкам гривні. Одним із заходів обмежувальної політики є збільшення норм обов'язкових резервів, розмір яких у 2009 році вже було відкореговано тричі, а також внесено зміни щодо їх формування.

Нагадаємо, що в країнах з ринковою економікою вищеназваний інструмент використовується з певним обмеженням і вкрай рідко, адже часті зміни його розміру негативно впливають на діяльність комерційних банків.

За 7 місяців 2009 р., можна констатувати значний відтік іноземного капіталу з банківської системи України, враховуючи поступове його зростання з 2005 року.

Завдяки рестрикційним заходам НБУ, відбувається поступове скорочення грошової маси, проте воно є стрімкіше, ніж спадна динаміка агрегату M0, що чинить додатковий тиск на гривню.

Прийняті заходи грошово-кредитної політики „не вберегли” національну валюту від девальваційного стрибка, який, після певної стабілізації, проявився в серпні 2009 р. На рис. 2 представлено офіційний, середньозважені міжбанківський та готівковий курси гривні за 100 дол. США, при чому останній

із них Національний банк України у своїх звітах корегує на пільговий курс продажу валюти фізичним особам для погашення кредитів.

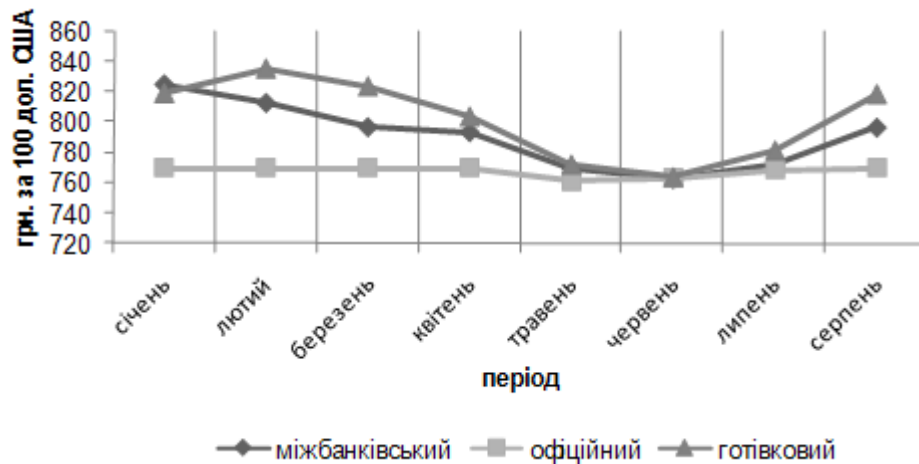

Рис. 2 - Офіційний, міжбанківський та готівковий валютні курси за січень – серпень 2009 р. [8]

При аналізі ефективності політики НБУ, варто враховувати зовнішні фактори, що перебувають поза межами його впливу. Так, вагомою причиною здешевлення гривні є перерахування Урядом України 605 млн. дол. США за російський газ, поставлений в липні 2009 р. [9].

Висновки. Аналізуючи ефективність грошово-кредитної політики, зазначимо, що у період фінансової нестабільності, яка породжує значну ризиковість та невизначеність діяльності, НБУ комбінує заходи рестрикційної (збільшення норм обов'язкового резервування, зменшення обсягу рефінансування та ін.) та експансіоністської політики (зниження облікової ставки, зменшення вартості рефінансування банків тощо). Негативним у кризовий період є відтік іноземного капіталу, проте спостерігаються й позитивні тенденції, а саме зростання, хоча і незначне, кредитування реального сектора економіки, обсягу депозитів населення, що сприятиме покращенню стану ліквідності банківської системи та виходу економіки з кризи. У цілому, можна стверджувати про зростання ефективності політики НБУ, адже у 2009 р. близько 5 місяців спостерігалася ревальвація гривні в умовах значного економічного спаду.

Вважаємо, що збільшенню ефективності монетарної політики сприятиме зростання прозорості та передбачуваності дій НБУ, тісна співпраця всіх гілок державної влади та активізація заходів щодо стимулювання довіри населення до банківської системи, що призведе до стабілізації її розвитку в період фінансової нестабільності.

Список використаної літератури

1. Про Національний банк України: закон України за станом на 26 грудня 2008 р. [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/B_zakon/law_NBU.pdf.
2. Циганов С. А. Шляхи підвищення ефективності грошово-кредитного регулювання економіки [Текст] / С. А. Циганов // Фінанси України. – 2000. – № 1. – С. 17.
3. Половнєв Ю. О. Досвід країн, які запровадили режим інфляційного таргетування [Текст] / Ю. О. Половнєв / Інфляційне таргетування: основи запровадження та виконання умов. Матеріали семінару. – К. : Навчальний центр НБУ. – 2006.
4. Мороз А. М., Пудовкіна М. Ф., Савлук М. І. Центральний банк та грошово-кредитна політика : підручник [Текст] / А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін. – К. : КНЕУ, 2005. – С. 403.
5. Основні засади грошово-кредитної політики на 2009 рік [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Rada_NBU/OsnovZasad-2009.pdf.
6. Динаміка дотримання банками України економічних нормативів за 2009 рік [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Econom_norms/2009.htm.
7. Грошово-кредитний ринок України [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Fin_ryn/Pot_tend/index.htm.
8. Основні тенденції валютного ринку України [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Fin_ryn/Pot_tend_v/index.htm

9. Розрахунки за газ [Електронний ресурс] / Інформаційна агенція «24. Новини». – Режим доступа: <http://www.24tv.com.ua/economics/2009-08-06/28059.htm>.

Жулинская Е.Н. Эффективность монетарной политики при развитии банковской системы в период финансовой нестабильности.

Аннотация. Рассмотрено сущность эффективности денежно-кредитной политики. Особое внимание уделено анализу состояния банковской системы Украины. Осуществлено практическое исследование эффективности монетарной политики НБУ в период финансовой нестабильности.

Ключевые слова: эффективность денежно-кредитной политики, банковская система, рефинансирование, ликвидность банков.

Zhulynska K.M. The efficiency of monetary policy for banking system development in the period of financial instability.

Annotation. This article is devoted to the theoretical essence of monetary policy efficiency. The author paid special attention to the analysis of banking system. Some practical research was made in the sphere of NBU's policy efficiency in financial instability period.

Keywords: efficiency of monetary policy, banking system, refinancing operations, banks' liquidity.

Жулінська К. Ефективність монетарної політики щодо розвитку банківської системи в період фінансової нестабільності / К. Жулінська // Вісник Університету банківської справи Національного банку України : зб. наук. праць. - 2009. – № 3. – С. 8 – 10.